

سخنی با هنرآموزان محترم

آموزش آکادمیک نقاشی، با تکیه بر اصول و مبانی هنرهای تجسمی، رنگ‌شناسی، شناخت ابزار و روش‌های به کارگیری آن‌ها، و نیز تحلیل مکاتب نقاشی (که به صورت مفصل‌تر در کتاب آشنایی با مکاتب نقاشی مطرح گردیده است)، در سایه همراهی و هدایت هنرآموزان محترم، به عنوان موضوع کتاب کارگاه نقاشی در نظر گرفته شده است. در این راستا، همگام با درس کارگاه رنگ در نقاشی، کار عملی در سه حوزه طبیعت بی‌جان، طبیعت و انسان به عنوان محورهای فعالیت موضوعی، انجام خواهد پذیرفت. از آنجا که برخوردهای اولیه با آموزش نقاشی، می‌تواند بر پایه اصول بازنمایی عینی (واقعیت‌گرایی) استوار گردد و در این میان، تقویت شناخت، حساسیت و قدرت قلم هنرجو؛ با درگیری رودررو و مستقیم هنرجو با واقعیت اشیا، مناظر و موضوعات انسانی، از صورت اصولی‌تر و تأثیرگذارتری برخوردار خواهد بود، بنابراین به هنرآموزان گرامی توصیه می‌گردد، تا حد امکان سعی نمایند با استفاده از امکانات موجود، فضای کارگاهی مورد نظر را برای هنرجویان به گونه‌ای فراهم کنند تا انگیزه و رغبت لازم را در آنان ایجاد نموده و با راهنمایی و هدایت خود در انتقال و آموزش شیوه‌ها، آنان را وادار سازند تا با یاری نیروها و استعدادهای نهفته در خویش به ایجاد اثر پردازند.

آموزش ابزار و روش‌های به کارگیری آن‌ها نیز به گونه‌ای تنظیم شده است که هنرجویان در طول سال قادر باشند روش‌های رایج به کارگیری مداد رنگی و پاستل، آبرنگ و گواش، و نیز رنگ و روغن را عملاً تجربه و تمرین نمایند.

بدیهی است که در مواردی (با توجه به تشخیص استعدادها یا علائق یک یا چند هنرجو و یا حتی کل کلاس) می‌توان ابزار پیشنهاد شده برای موضوعی خاص (مثلاً در فصل اول، مداد رنگی و پاستل برای طبیعت بی‌جان) را برای موضوعات دیگر نیز به کارگرفت و روشن است که برخورد خلاقانه و متفاوت هنرآموز، به شرط آنکه موجب گسیختگی در مسیر آموزش نگردد، می‌تواند در راهیابی هنرجویان به هدف کلی کتاب، مفید و مؤثر واقع شود.

و ناگفته پیداست که استفاده از منابع تصویری و آموزشی (کتاب، فیلم، اسلاید و ...) در کنار مطالب و تصاویر کتاب و نیز بازدید از نمایشگاه‌های نقاشی و سایر نمایشگاه‌های هنری و تحلیل آثار توسط هنرآموز، نقشی در خور توجه در بهبود کیفیت آموزشی خواهد داشت.

از آنجا که این کتاب برای اولین بار به رشته تحریر درمی‌آید، به احتمال دارای اشکالاتی خواهد بود که امیدواریم با ارائه نظرات و پیشنهادات سازنده خود، ما را در برطرف کردن آن‌ها یاری نمایید.

دفتر برنامه‌ریزی و تألیف آموزشهای فنی و حرفه‌ای و کاردانش

پیشگفتار

کتاب کارگاه نقاشی شامل آشنایی با اسلوب‌های متنوع نقاشی نوشته شده است. متونی که قبل از پرداختن به نکات عملی توسط نویسندگان نوشته شده چکیده‌ای از تغییرات بیانی در موضوعات عمده‌ی نقاشی است که امروزه همراه و پیوسته با راهنمایی‌های فنی در نظر گرفته می‌شود. به‌ویژه سعی شده این قسمت و تنوع اشکال جای خالی کتاب‌های هنرمندان را برای مطالعه‌ی فنی پر کند. بدیهی است که روش‌های یاد شده در کتاب تنها روش‌های مورد استفاده از سوی نقاشان نیست اما ساده‌ترین و پایه‌ای‌ترین آن را شامل می‌شود. هم‌چنین باید توجه داشت که نقش آموزگاران هنر در این مسیر نقشی محوری است و هیچ‌گاه کتاب به‌تنهایی نمی‌تواند جای آن را بگیرد.

مقدمه: کلیاتی در مورد نقاشی

خلق و ایجاد هر اثر هنری، بازتاب احساسات و ادراکات انسان هنرمند از محیط پیرامون او و در زمینه‌های مورد علاقه اوست. موضوعات قابل بررسی انسان، کوچک یا بزرگ، هر یک جنبه‌های مختلف حواس و شناخت او را بیان می‌کند. در تعریفی ساده، نقاشی، سطحی است که با رنگ پوشانده شده است. رنگدانه‌ها معمولاً در خاک، سنگ و شن و یا در اجزای موجودات زنده وجود دارند و امروزه انواع مصنوعی آن‌ها ساخته می‌شود. از نقاشی در طول تاریخ، برای تزئین محل زندگی، ابراز طرز تلقی و تفکرات انسان و راهی برای ارتباط و ثبت فرهنگ‌ها استفاده شده است. نقاشی همواره با بیان بصری و خلاقیت و زیبایی، پیوندی عمیق دارد.

نقاشی، پیش از کشف خط، وسیله‌ای برای بیان تصورات انسان بود. نقاشی‌های اولیه، نقشی جادویی داشتند و از مواجهه انسان با نیروهای طبیعت، متأثر بودند. به تدریج، نقش نقاشی اختصاصی تر شد. اما باید دانست که نقاشان در جوامع اولیه، با مفهومی که ما امروزه از «نقاش» در ذهن داریم تفاوت عمده داشته‌اند. معنی نقاش در آن زمان مشابه مفهوم صنعتگر بوده است. به همین دلیل نقاشی برآیند بینشی جمعی بود و در بستر سنت‌ها تکامل می‌یافت. اما هنر نقاشی در دنیای نوین، به فرآیندی ویژه اشاره دارد که از روحیات فردی نشأت می‌گیرد. تعریف خلاقیت نیز در نقاشی امروز پررنگ‌تر شده است. در جهان معاصر، هنرمند کسی است که هم‌تراز با یک دانشمند، از بصیرتی والا برخوردار است و آثارش آینه تمام‌نمای منش و دنیای اوست.

در تعریفی ساده، نقاشی وسیله‌ای برای بازنمایی، بیان احساس و نشان دادن اشکال مختلف، به وسیله طرح و رنگ است. موضوعات نقاشی در این کتاب شامل سه مقوله زیر است:

- ۱- طبیعت بی‌جان یا طبیعت ساکن.
- ۲- طبیعت، که شامل چشم‌اندازها و مناظر است.
- ۳- انسان و باورهایش و نیز جانوران زنده پیرامون او.

/ مراحل انجام یک کار نقاشی

برای فراگرفتن نقاشی، اصولی وجود دارد که انجام نقاشی را آسان‌تر می‌کند و شناخت و علاقه‌مندی هنرجو را تقویت می‌نماید. این مراحل عبارت‌اند از:

«دیدن» که اولین مرحله و شاید مهم‌ترین مرحله در شروع نقاشی است. نگاه کردن، همواره به معنای دیدن نیست زیرا دیدن مستلزم استفاده از تمام حواس، و تفکری است که آمیخته با تجربیات است. پس از دیدن خلاقه، هنرمند در پی امکان جستجو و سامان‌دهی و انتقال هر آنچه دیده برمی‌آید. تجزیه و تحلیل تصویر دیده شده، از راه دست و ابزار، تبدیل به طراحی‌های اولیه می‌شود. در این طراحی‌ها نقاش با جابه‌جایی و تغییر شکل موضوع و اشکال آن درگیر می‌شود. بدیهی است که ابزار و مصالح طراحی و سادگی آن، راه را برای سرعت بخشیدن و سهولت تصویر کردن اشکال فراهم می‌کند. در مرحله طراحی، قرار گرفتن عناصر تصویر و نیروهای بصری، تاریکی و روشنی‌ها مورد مطالعه قرار می‌گیرد. پس از آن، الگوی طراحی شده، برای رنگ‌آمیزی آماده می‌شود. طراحی و رنگ‌آمیزی ممکن است، به صورت مجزاً و طی مراحل کامل شود و یا به‌طور هم‌زمان، بر روی یک اثر و یک‌جا اجرا گردد.

مراحل نقاشی را می‌توان به صورت زیر خلاصه نمود:

- ۱- دیدن ۲- تجسم از موضوع دیده شده و تفکر بر روی آن ۳- طراحی‌های تند، برای انتخاب کادر و عناصر تصویری آن

که معمولاً در اندازه‌های کوچک انجام می‌گیرد. ۴- پس از طراحی مقدماتی به طراحی‌های دقیق‌تری از موضوع می‌رسیم. در این مرحله، کار از طراحی‌های خطی شروع و به طراحی‌هایی با مطالعه سایه و روشن ختم می‌شود. ۵- قبل از نقاشی نهایی می‌توان در اندازه‌هایی کوچک، به صورتی کلی و سریع (اسکیس)، رنگ‌های نقاشی را نیز مطالعه نمود و سپس اجرای نهایی را انجام داد.

/ وسایل نقاشی

با استفاده از وسایل نقاشی، هنرمند امکان ضبط دیده‌ها و افکار خویش را پیدا می‌کند. از اولین ابزارهای نقاشی زغال و خاک رنگی‌ست، که انسان برای رنگ‌آمیزی، آن‌را با پیه و روغن حیوانات ترکیب می‌کرد. بعدها وسایل نقاشی تغییر و تنوع فراوانی یافت. نگهدارنده‌ها، چسب‌ها و ثابت‌کننده‌ها و فرآیند تولید رنگ، باعث شفافیت و دوام بیشتری در رنگ‌ها می‌شود. مداد رنگی، زغال رنگی و پاستل از وسایلی هستند که بدون ترکیب با مواد دیگر و به صورت مستقیم بر روی کاغذ استفاده می‌شوند. آب‌رنگ، گواش، مرکب‌های رنگی، آکریلیک و تمپرا^۱ در آب حل‌شدنی هستند و رنگ و روغن به وسیله حلال‌های روغنی رقیق می‌شود. از زمینه‌های مختلف، انواع کاغذها، مقوآها، چوب و فیبر، بوم نقاشی و دیگر موادی که امکان نفوذپذیری و نگهداری رنگ را داشته باشند، می‌توان نام برد. قلم‌موها، کاردک‌ها، تراش‌ها، نگهدارنده‌ها (فیکساتیوها)، حلال‌ها، چسب‌ها، تخته شاسی‌ها، پالت‌ها و وسایل کمکی دیگر، از ابزارهای نقاشی هستند که شناخت‌شان، نقاشی را آسان‌تر می‌کند و امکانات بهتری را در اختیار نقاش قرار می‌دهد. در فصل‌های آینده، بیشتر با وسایل متداول نقاشی آشنا خواهید شد.

/ ترکیب‌بندی

«ترکیب‌بندی^۲» در نقاشی، آرایش یا تنظیم شکل‌ها، خطوط، درجات تاریک، روشنی و سایر عناصر بصری در یک طرح تصویری‌ست.^۲ عناصر ترکیب‌بندی که شامل تعادل، توازن، تناسب و توالی (ریتم) هستند، برای دستیابی به ترکیبی هماهنگ، مورد استفاده قرار می‌گیرند. اشیا با تیرگی و روشنی‌های متفاوت، جنسیت‌های مختلف و شکل‌ها و اندازه‌های گوناگون، ترکیبات متنوعی به وجود می‌آورند. شروع ترکیب‌بندی با سامان‌دهی عوامل تصویر صورت می‌گیرد. چیدن اشیا و عناصر و قرار گرفتن اجزای تصویر، نشان‌دهنده حالات و بینش هنرمند و روش اوست.

هدف کلی

ایجاد توانایی نقاشی از موضوعات طبیعت بی‌جان، طبیعت و انسان

۱- تمپرا شبیه‌گواش است که از ترکیب پودرهای رنگی و مایع تخم مرغ به دست می‌آید.

نقاشی از طبیعت بی جان

هدف‌های رفتاری: در پایان این فصل فراگیر باید بتواند از موضوع طبیعت بی جان:

— به وسیله مداد رنگی و پاستل به شیوه‌های مختلف نقاشی کند.

— به وسیله گواش با شیوه‌های رقیق و غلیظ نقاشی کند.

۱-۱- آشنایی با سابقه و سیر تحوّل نقاشی طبیعت بی جان

طبیعت بی جان یا طبیعت ساکن^۱ به اشیای بی حرکت نظیر گل، میوه، ظروف و غیره گفته می‌شود که از خود اراده‌ای ندارند و به انتخاب انسان چیده و تنظیم می‌گردند. نقاشی طبیعت بی جان شامل آثاری است که دیدگاه انسان را نسبت به اشیا منعکس می‌کند. همچنین انتخاب یک شیء، نشانی از شرایط اجتماعی، اقتصادی و یا سیاسی یک جامعه دارد.

موضوع نقاشی، هر چه باشد، حتی شیء معمولی و پیش پا افتاده، می‌تواند منبع الهام هنرمند و نمودی از اندیشه و تفکر او به‌شمار آید. تعدادی از هنرمندان، در طول تاریخ، علاقه خود را به ترسیم اجسام ساکن نشان داده‌اند. علت این امر، ثابت بودن و سهولت جابه‌جایی اجزا و در دسترس بودن آن‌هاست؛ اما به‌رغم این نظریه، هنرمندانی نیز به دلایل دیگر به سراغ طبیعت بی جان رفته‌اند. بنابراین طبیعت بی جان، همواره موضوعی برای ظهور عواطف و ادراکات مختلف، به شیوه‌های گوناگون بوده است. طبیعت بی جان تاریخ تصویری خود را داراست. در هنر باستان، اشیای بی جان، به‌صورت مستقل، کمتر نقش شده‌اند. اولین آثار طبیعت بی جان، مربوط به تمدن مصر باستان است. چرا که مصریان در مقابر خود، هر آن چیزی را که نشانی از نعمت بود تصویر می‌کرده‌اند (تصاویر ۱-۱ و ۱-۲).

پس از مصریان، آثار نقاشی دیواری پمپئی، نشان می‌دهد که رومیان چگونه به طبیعت بی جان توجه می‌کرده‌اند (تصاویر ۱-۳ و ۱-۴).

انسان آن زمان، در پی جایگاه خویش در زمین بوده است و محیط زندگی انسان اهمیتی ویژه پیدا کرده و اشیای اطراف او نیز به تبع این مفهوم، ارزش یافته است. نقاشی مصری (تصاویر ۱-۱ و ۱-۲) و نقاشی‌های رومی (تصاویر ۱-۳ و ۱-۴) نمونه‌هایی از اولین تلاش هنرمند باستان، برای بازنمایی اشیاست.

پس از آن در «قرون وسطی» به حقایق و عناصر دینی و شخصیت مسیح (ع) و مریم عذرا و داستان‌های کتاب مقدس توجه

می‌شود.

تصویر ۱-۱- طبیعت بی جان - مقابر مصر باستان.

تصویر ۱-۲- غذای پیشگشی - نقاشی دیواری از مقبره‌ای در منا (مصر) (۱۴۲۲ - ۱۴۱۱ ق.م)

تصویر ۳-۱- طبیعت بی‌جان با تخم مرغ و شکار - نقاشی دیواری - پمپئی - حدود ۷۹ م.ق.

تصویر ۴-۱- طبیعت بی‌جان - نقاشی دیواری - هرکولانیوم - ۵۰ میلادی ۳۴/۳ × ۳۵/۶ سانتی‌متر - موزه ناپل

عصر بعد، یعنی عصر «رنسانس» نیز موضوعات دینی را از دیدگاهی انسانی مطرح می‌کند و توجهی دوباره به معیارهای زیبایی‌شناسی یونان باستان دارد. در این زمان اجسام بیجان به صورت مستقل مورد توجه قرار نمی‌گیرد و نقشی حاشیه‌ای دارد.

طبیعت بی جان، از حدود قرن شانزدهم میلادی، به صورت جدی مورد توجه قرار می‌گیرد. تابلوهای «کاراواجو» و نقاشان هلند، از نمونه‌های آغازین توجه مستقل نقاشان، به طبیعت بی جان هستند (تصویر ۵-۱). در این نقاشی‌ها، با جنسیت‌های مختلف اشیا و تأثیر نور و سایه بر آن‌ها روبه‌رو هستیم و ترکیب اشیا، از تراکم و انباشتگی سرشار است (تصویر ۶-۱).

تصویر ۵-۱- کاراواجو- سبد میوه - ۱۵۹۶

تصویر ۱-۶- ویلیام کلیز هدا^۱ - طبیعت بی جان - ۱۶۳۴ - نقاشی روی چوب - $\frac{1}{4} \times 22 \times 17$ سانتی متر

«شاردن»^۲ در قرن شانزدهم میلادی به دنبال مفهوم در طبیعت بی جان است؛ مفهومی که با معنا بخشیدن به اشیاء به وجود می آید و تأکید بر نقشی که در زندگی ما ایفا می کنند (تصویر ۱-۷). بدینسان، نقاشان بسیاری طبیعت بی جان را به عنوان موضوع نقاشی، دستمایه آثار خود قرار می دهند (تصاویر ۱-۸ و ۱-۹ و ۱-۱۰). امپرسیونیست‌ها^۳ رنگ و نور را بیش از پیش، در موضوعات خود دخالت می دهند. ثبت طیف وسیع رنگ‌های گرم و سرد و تأثیر متقابل آن‌ها و تغییرات مختلف نور، از دستاوردهای مهم آن‌هاست (تصاویر ۱-۱۱ و ۱-۱۲). در دوره‌های بعد، طبیعت بی جان‌های سزان^۴، ابزاری برای سازماندهی کل تابلو می شوند و ساده‌سازی اشیاء و برجستگی و سنگینی تندیس‌وارشان، پایداری خاصی به آن‌ها می دهد (تصویر ۱-۱۳).

تا آنجا که سزان از مدل زنده می خواست تا همچون سیبی ثابت روبه‌رویش قرار گیرد. سزان در شکل ظاهری اشیاء دخالت می کند و خطوط کناره‌ای را سست و گسسته نشان می دهد تا اشیاء را به هم پیوند زند. او با کج کردن بطری و تخت نشان دادن بشقاب و تغییر لبه میز توانست از عمق فضا، فهمی جدید ارائه دهد. نقاشان «بعد از امپرسیونیست»^۵ همچون «سزان» با محدود کردن عمق فضا به روش‌های گوناگون توانستند توازنی بین عمق نمایی سه بعدی و سطح دو بعدی ایجاد کنند (تصویر ۱-۱۳).

۱- Willem Claesz Heda

۲- Jean - Baptiste Simon Chardin (1699 - 1779)

۳- Impressionist: نقاشان این شیوه تأثیرات نور و جو را در آثارشان منعکس می کردند.

۴- Paul Cezanne (1839 - 1906)

۵- Post. Impressionist: جنبش پس از امپرسیونیست که دستاوردهای تازه‌ای به آن افزود.

تصویر ۷-۱- جان سیمن شاردن - میز غذاخوری یا غذای باقی مانده - رنگ و روغن روی بوم

تصویر ۸-۱- فرانسیسکو دسوربان - لیموها، پرتقالها و لیوان آب - ۱۶۳۳

تصویر ۹-۱- هنری فانتین لاتور^۱ - گلابی‌ها، انارها و گل پامچال - ۱۸۶۶ م.

^۱ - Henri Fantin - Latour (1836 - 1904)

تصویر ۱۰-۱- مادریلیان ماستر - طبیعت بی‌جان با کتاب و ساعت شنی

تصویر ۱۱-۱- کلود مونه - طبیعت بی‌جان با ظرف میوه - رنگ و روغن روی بوم

تصویر ۱۲-۱- ونسان وان گوگ - گلدان زنبق - رنگ و روغن روی بوم

تصویر ۱۳-۱- پل سزان - طبیعت بی جان - ۱۸۸۵ م - رنگ و روغن روی بوم

تصویر ۱۴-۱- هانری ماتیس - ظرف میوه - رنگ و روغن روی بوم

بنای نقاشی «کویستی»^۱ بر پایه تفکرات سزان بود که صورت‌های موجود در طبیعت را بر احجام مخروط، کره و استوانه منطبق می‌دانست. این نوع نقاشی، دلیل تازه‌ای بود بر کششی که اشیای بی‌جان در هنرمند ایجاد کرده بود. هنرمندانی مثل «پیکاسو»^۲ و «پراک»^۳ به سراغ اشیای عادی می‌رفتند و ساده‌سازی به نحوی صورت می‌گرفت که اشیاء، به طور همزمان از زاویه دیدهای مختلف نشان داده می‌شدند. بعدها با چسباندن قسمتی از یک شیء یا بافت آن بر روی سطح، نقاشی «کولاژ»^۴ به وجود آمد. موراندی^۵، طبیعت بی‌جان را نه به‌عنوان موضوعی تصویری، بلکه از جنبه فوق حسی و «متافیزیکی»^۶ بررسی می‌کند (تصویر ۱۶-۱). و گویی حس تنهایی با طبیعت بی‌جان درجه‌بندی می‌شود. این حالت در کارهای دکریکو^۷ نیز حاکم است (تصویر ۱۷-۱).

«سوررالیست‌ها»^۸ از دیدی غیر واقعی به اجسام بی‌جان نگرستند (تصویر ۱۸-۱). برای مثال، رنه ماگريت^۹ با کتمان نام اشیاء، آن‌ها را به ابزاری برای تفکر تبدیل می‌کند (تصویر ۱۹-۱).

مارسل دوشان^{۱۰} و نقاشان شیوه «پاپ آرت»^{۱۱}، به نفس شیء توجه می‌کنند و نفی و حضور مادی در زندگی روزمره، از خصوصیات کار آنان است. در این‌جا، شیء از مکان واقعی و مادی خود خارج و به‌عنوان اثر هنری عرضه می‌شود، مثلاً آندی وار هول^{۱۲}، نقاش «پاپ آرت» با تکثیر و تکرار شکل قوطی کنسرو و یا شیشه نوشابه و یا اشیای تجاری و مصرفی به امکان از بین رفتن، تکثیر و انبار آن‌ها تأکید می‌ورزد (تصویر ۲۰-۱).

جهان حاضر با گوناگونی و پیچیدگی‌هایش، همچنان هنرمند را ترغیب می‌کند تا آثار متفاوتی بیافریند که پاسخگوی احساسات و اندیشه‌های او باشد (تصاویر ۲۱-۱ و ۲۲-۱). پیشرفت زبان نقاشی و مصالح جدید نیز امکانات جدیدی را برای ثبت اشیاء، در اختیار هنرمند قرار می‌دهد.

نگرش نقاشان شرق با غربیان، به دلیل طرز زندگی و بینش آن‌ها متفاوت بوده است، مثلاً نقاش ژاپنی با تعمق و تمرکز بر یک شیء، با حرکات سریع قلم‌مو در زمانی کوتاه تمام آن چیز را که خلاصه «روح» طبیعت بی‌جان است، بر کاغذ اجرا می‌کند (تصویر ۲۳-۱). در نقاشی شرق، طبیعت بی‌جان نیز مانند طبیعت، وسیله‌ای است برای هماهنگی انسان با جهان اطرافش.

۱- Cubism شیوه‌ای در نقاشی است که در آن حجم و فضا از زاویه دیدهای مختلف با هم در سطح تصویر ترکیب می‌شوند.

۲- Pablo Picasso (1881 - 1973)

۳- Georges Braque (1882 - 1963)

۴- تکه چسبانی؛ طرح یا نقاشی است که از چسباندن قطعات کاغذ، پارچه و انواع خرده‌ریزهای مشابه فراهم آمده باشد. این قطعات چسبانده شده را با رنگ همراه می‌کنند (محسن کرامتی، همان)

۵- Giorgio Morandi (1890 - 1964)

۶- ماورایی، مابعدالطبیعه، فرامادی

۷- Giorgio de Chirico (1888 - 1978)

۸- Surrealism مکتبی است که در آن ضمیر ناخودآگاه و دنیای ناشناخته خواب و رؤیایا و تمثیلات، تجسم می‌یابد.

۹- Rene Magritte (1898 - 1967)

۱۰- Marcel Duchamp (1887 - 1968)

۱۱- Pop Art پیروان این شیوه، آثار خود را با بهره‌گیری از آثار عوام و عناصر پیش پا افتاده نظیر بطری نوشابه و قوطی کنسرو و با روش‌های هنر تبلیغاتی به‌وجود می‌آورند. (کرامتی، همان)

۱۲- Andy Warhol (1928 - 1987)

تصویر ۱۵-۱- جرج براک - طبیعت بی جان - رنگ و روغن روی بوم

تصویر ۱۶-۱- جورجیو موراندی - طبیعت بی جان - رنگ و روغن روی بوم - ۱۹۴۲ میلادی

تصویر ۱۷-۱- جورجیو دکریکو - آواز عشق - رنگ و روغن روی بوم $۲۸\frac{۳}{۴} \times ۵۹/۱$ سانتی متر - ۱۹۱۴ م. - موزه مدرن نیویورک

تصویر ۱۸-۱- بالتوس - طبیعت بی جان - ۱۹۳۷ م.

تصویر ۱۹-۱- رنه ماگريت - اين يك پيپ نيست - رنگ و روغن روی بوم - ۱۹۲۸ م.

تصویر ۲۰-۱- اندی وار هول - قوطی کنسرو سوپ - ۱۹۲۵ م.

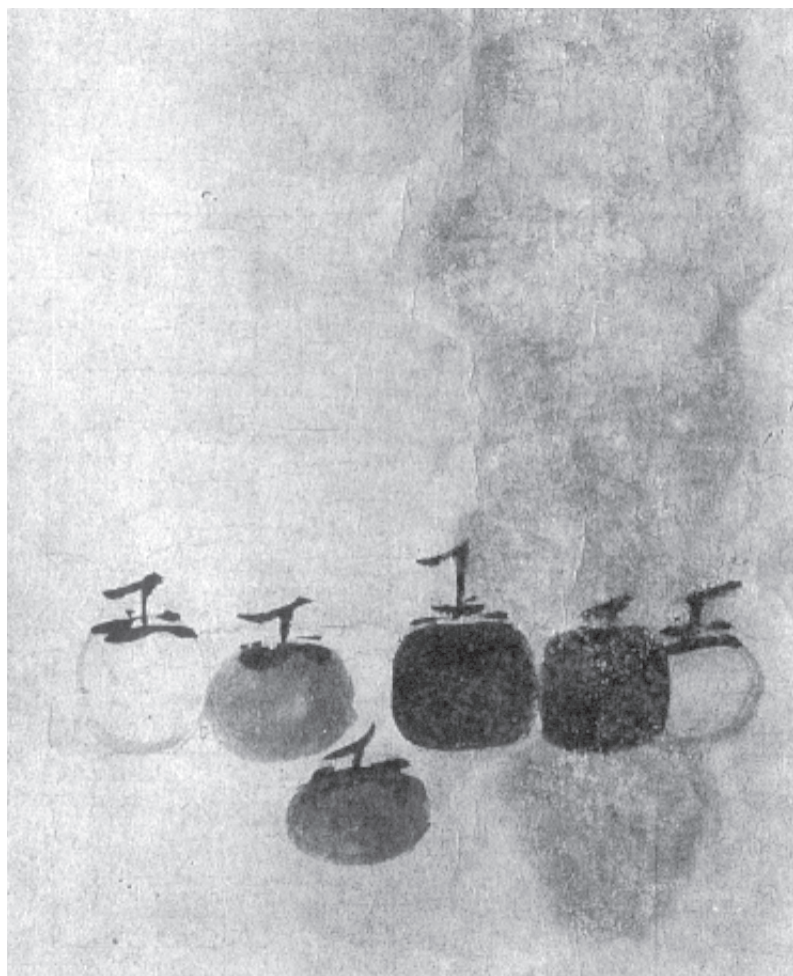
تصویر ۲۱-۱- آندرو وایت - طبیعت بی جان - آبرنگ - ۱۹۶۸ م.

تصویر ۲۲-۱- جوزف کرونل - بدون عنوان - ۱۹۴۵ میلادی

در ایران نیز به صورت مستقل از زمان قاجار، یعنی زمانی که تأثیر هنر غرب فزونی می‌گیرد و توجه به زندگی درباری در کار این هنرمندان بیشتر دیده می‌شود، طبیعت بی‌جان و اشیای تجملی و ظروف میوه و طعام، در کنار اشیا و عناصر دیگر مطرح می‌شود (تصویر ۱-۲۴).

بعدها، تأثیرات هنر غربی رویکرد هنرمندان ایرانی را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد و نقاشی طبیعت بی‌جان تقریباً به شیوه نقاشان غربی صورت می‌گیرد که البته رنگ و لهجه‌ای ایرانی دارد. در ایران قبل از قاجار نیز شاهد نقاشی طبیعت بی‌جان هستیم که البته قسمتی از کار است و موضوع اصلی نیست.

تصویر ۱-۲۳ - موجی - خرمالوها - مرکب بر کاغذ - هنر چین - قرن ۱۳ میلادی

تصویر ۲۴-۱- طبیعت بی جان جلوی قصر با پرنده و خرگوش - نقاشی قاجار

تصویر ۲۵-۱- طبیعت بی جان - اثر علی اکبر یاسمی (۱۳۳۲)

تصویر ۲۶-۱- آیدین آغداشلو - تنگ معلق - ۱۳۶۴ (از کتاب برگزیده آثار هنرمند)

تصویر ۲۷-۱- پروانه اعتمادی - طبیعت بی‌جان با ترمه - ۷۰×۵۰ (۱۳۶۸) (از کتاب برگزیده آثار هنرمند)

۱-۲- شناخت مصالح و روش‌های نقاشی از طبیعت بی‌جان با مداد رنگی و پاستل

مداد و مداد رنگی از وسایلی هستند که نقاشان به شیوه‌های مختلف از آن‌ها استفاده کرده‌اند.

مدادهای گرافیتی^۱ از اواخر قرن هجدهم میلادی ساخته شدند. سختی و نرمی این نوع مدادها، بستگی به کیفیت مخلوط

خاک‌رس با گرافیت دارد.^۲ امروزه، مغزی مداد را پس از پختن، به موم آغشته می‌کنند تا کار آن بهتر و اثرش پردوام‌تر باشد.

مداد رنگی در اساس مثل مدادهای گرافیتی است اما به جای گرافیت، در آن از رنگدانه‌های مختلف استفاده می‌شود و معمولاً

آن‌ها را در کوره حرارت نمی‌دهند زیرا رنگیزه‌هایشان از بین می‌رود.^۳

مداد رنگی به خاطر سهولت استفاده و تصحیح‌پذیری، از وسایل مورد علاقه نقاشان است.

مداد رنگی، همچنین نزدیک‌ترین وسیله به طراحی است که معمولاً با خط انجام می‌گیرد و به علت دقت و کوچکی سطوح

رنگی برای خلق آثار نزدیک به واقعیت عینی، بیشتر به کار می‌رود.

امروزه مداد رنگی تنوع زیادی دارد و نوع استفاده از آن نیز در شیوه‌های مختلف، متفاوت است.

ترکیبات جدید رنگی، تنوعات کاغذ و وسایل مصرفی همراه با کاربردهای گسترده، مداد رنگی را به وسیله‌ای مقبول و در

دسترس تبدیل کرده است.

۱- یکی از انواع طبیعی کربن

۲- خاک‌رس بیشتر و گرافیت کمتر، موجب خاکستری شدن رنگ مداد و سخت‌تر شدن آن می‌شود.

۳- برای اطلاعات بیشتر در این زمینه و موضوعات دیگر نگاه کنید به :

روبین پاکباز، راهنمای مواد و اسلوب‌ها طراحی و نقاشی، فرهنگ معاصر، تهران ۱۳۸۵.

آشنایی با انواع مداد رنگی و پاستل: مداد رنگی مخصوص نقاشان و طراحان، بسیار متنوع است. مداد رنگی های نرم و سخت از گونه های معمول مداد رنگی هستند که انواع نرم آن، سطوح پهن و پررنگ به جا می گذارند و انواع سخت آن کم رنگ ترند. همچنین، مغز بعضی از مداد رنگی ها نازک ترند، که برای کارهای ظریف از آن ها استفاده می شود. انواع مداد رنگی امکانات مختلفی را پیش روی هنرمندان قرار می دهد. مداد رنگی سخت و نرم، کتته های رنگی، زغال های فشرده رنگی، مداد آبرنگ، مداد رنگی های خشک و چرب که اثرگذاری های مختلفی دارند.

سایه زنی در مداد رنگی بر روی کاغذهای مختلف جلوه های متنوعی را پدید می آورد. رنگ زدن سایشی و تدریجی با ملایمت و همراه با صرف وقت زیاد انجام می شود و نتیجه نیز تغییرات جزئی رنگ سایه ها را نشان می دهد. همچنین می توان از سایه زنی یکسویه یا متقاطع و یا خطوط بریده و تکه تکه در کنار هم استفاده نمود. تراشیدن و چرخاندن مداد در دست دسترسی به ضخامت های مختلف را امکان پذیر می سازد.

روش های رنگ گذاری مداد رنگی را می توان با هم تلفیق کرد. این ترکیب، باید به صورتی انجام پذیرد که چندگانگی در اثر پدید نیآورد. خراش دادن کاغذ با تیغ، پاکن زدن، کشیدن مداد رنگی سفید برای ملایم کردن رنگ ها، استفاده از محوکن و روش های دیگر، کاربرد مداد رنگی را تنوع می بخشد.

مداد رنگی را می توان با وسایل دیگر نظیر پاستل یا آبرنگ نیز ترکیب نمود.

مداد رنگی پاستلی و زغالی: این مداد رنگی ها با مغز پاستل تهیه می شود و برای کارهای دقیق همانند پاستل، مورد استفاده قرار می گیرد. همچنین، بعضی از مداد رنگی ها چرب ترند و می توان با آن ها بر روی شیشه نیز خط کشید و بعضی از آن ها با مغزی زغالی ترکیب شده اند.

مداد آبرنگ: مداد رنگی های آبرنگی، در آب قابل حل اند. مداد آبرنگ ها دارای رنگدانه های قوی و طبیعی اند که با مواد پرکننده مخلوط شده اند. مقدار رنگدانه، به کارخانه سازنده و نوع مداد بستگی دارد. این مدادها را با خیس کردن خود مداد یا سطح کاغذ می توان مورد استفاده قرار داد.

مدادهای نوکی (آتود) رنگی: مدادهای نوکی یا اتود، مدادهایی هستند که مغزی مداد در آن قرار می گیرد. این مدادها، با ضخامت های مختلف تهیه می شوند. برای ایجاد استحکام در انواع نازکتر، به آن ها نوعی پلاستیک و پلیمر اضافه می شود.

تصویر ۲۸-۱- نمونه ای از مداد رنگی های نرم و سخت و انواع مقواها و وسایل دیگر

تصویر ۲۹-۱- وسایل مورد نیاز برای کار با مداد رنگی و باستل - مداد رنگی های سخت و نرم و باستل و مقوا در انواع مختلف - همچنین برای ثابت نگه داشتن رنگ، از فیکساتیو (ثابت کننده) می توان استفاده نمود.

پاستل: پاستل نیز یکی از وسایل مقبول هنرمندان است. کاربرد آسان پاستل، به کار بردن سطح و خط به صورت همزمان، سایه زدن و محو کردن و تصحیح پذیری آن، از امتیازاتی است که این وسیله دارا است. باید توجه داشت که پاستل، وسیله ای است مستقل، اما از حیث کاربرد، بسیار شبیه مداد رنگی است.

پاستل نیز به انواع نرم، سخت و روغنی تقسیم می شود. همچنین کرایون^۱ اندکی سخت تر از پاستل است و می توان آن را حد واسطی میان پاستل و مداد رنگی دانست.

پاستل را می توان همچون مداد رنگی برای سایه زدن به کار برد.

کاربرد مقواهای رنگی امکان دیگری است که در زمینه سازی، به هنرمندان یاری می دهد و کار را سهل و سریع تر می کند.

تصویر ۳۰-۱- جانت هایز - طبیعت بی جان با به - پاستل روی کاغذ - ۶۱×۳۶ سانتی متر

تصویر ۳۱-۱- رز هولندر - ملکه نقره ای - پاستل - ۷۱×۵۳ سانتی متر

محو کردن پاستل بر روی مقوا یا کاغذ آسان‌تر از مداد رنگی است و همچنین ترکیب لایه‌های رنگی بر روی هم، آسان‌تر و نتیجه بخش‌تر از مداد رنگی است.

۳-۱- انواع سایه‌زنی

— سایه‌زنی لغزشی با مداد رنگی: این نوع سایه‌زنی بیشتر برای کارهایی به کار می‌رود که نیاز است نوسانات لطیف سایه روشن در آن‌ها بازنمایی شود.

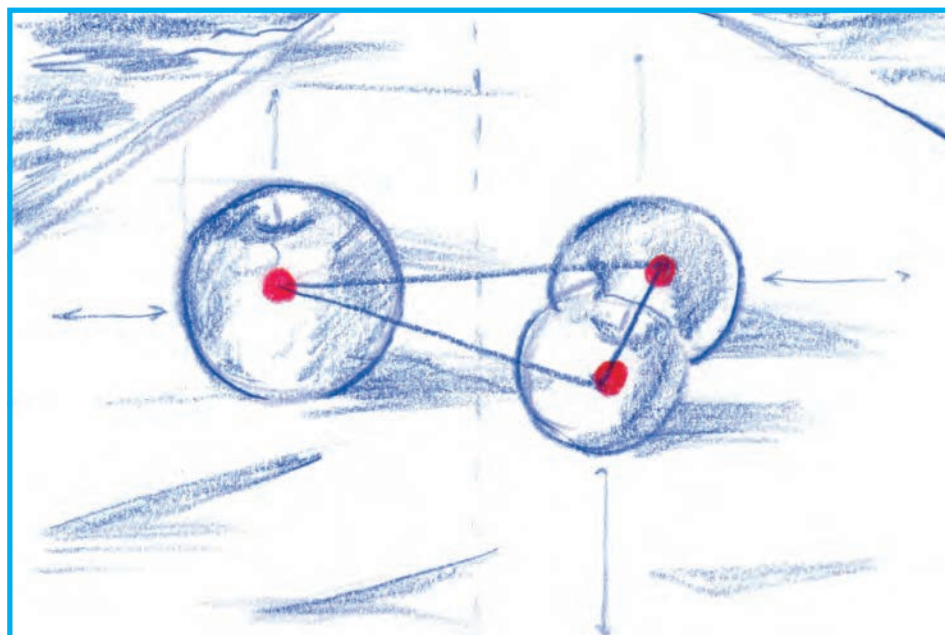
لغزش ملایم و یا چرخش دایره شکل ریز مداد، امکان کنترل و تمرکز را زیاد می‌کند و تنظیم فشار مداد رنگی باعث سایه‌های لطیف تا پررنگ می‌شود. هر چه سایه‌زنی لغزشی بیشتر باشد رنگ‌ها نیز پررنگ‌تر به دست می‌آیند. در این روش، اثر را می‌توان تا حد عکس، پرداخت نمود. همچنین می‌توان از بودر رنگی یا سایش گچ پاستلی به وسیله‌ی مالش پنبه یا دستمال کاغذی (برای زمینه‌هایی که کار با مداد رنگی بر آن‌ها وقت گیر است و برای سایه‌های نرم‌تر) استفاده کرد.

تصویر ۳۲-۱- تعدادی از شیوه‌های سایه‌زنی

تصویر ۱-۳۳

تصویر ۱-۳۴

تصاویر ۱-۳۳ و ۱-۳۴ - انتخاب یک ترکیب بندی ساده و بررسی موقعیت اجسام و نیروها

تصویر ۱-۳۵

تصویر ۱-۳۶

تصاویر ۱-۳۵ و ۱-۳۶ در شیوه لغزشی، پس از بررسی ترکیب بندی و نور و سایه و طراحی اولیه ابتدا از زیر رنگ (رنگ های روشن تر) شروع نموده، به تدریج تنوع و تیرگی رنگ ها را به کار می گیریم. دقت داشته باشید که فشار مداد متناسب باشد، تا بافت کاغذ از رنگ اشباع نشود.

تصویر ۱-۳۷

تصویر ۱-۳۸

تصاویر ۱-۳۷ و ۱-۳۸- سعی کنید کار را از بالا به پایین تکمیل کنید تا از کشیده شدن دست بر روی کار جلوگیری شود. هر از چندی، از مدل فاصله گرفته و کار را با مدل مقایسه کنید. تنوع رنگ، جنسیت و جهت نور را در نظر داشته باشید.

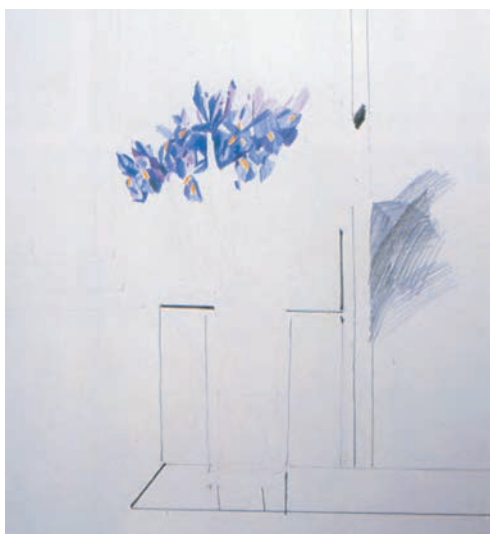
تصویر ۳۹-۱- دقت کنید که بیش از حد برای نشان دادن سایه‌ها، از رنگ‌های مکمل استفاده ننمایید و رنگ‌های سرد و جایگزین را نیز به کار ببرید. برای محافظت از مداد رنگ پس از اتمام کار می‌توانید روی آن کاغذ پوستی بکشید یا بر روی آن فیکساتیو (ثابت‌کننده) بپاشید (این ثابت‌کننده باید مخصوص مدادرنگی باشد). در غیر این دو صورت، می‌توانید آن را قاب کنید.

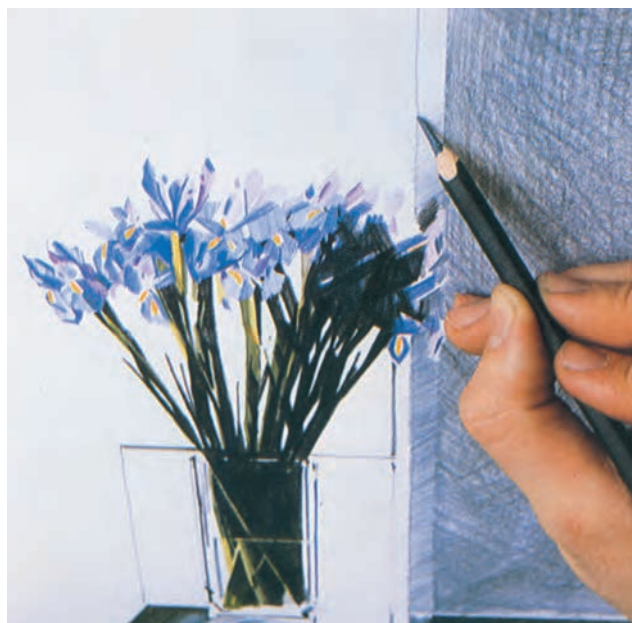
تصویر ۴۰-۱- برای نرم کردن و محو کردن رنگ‌ها روی بافت کاغذ از مداد رنگ سفید استفاده کنید. مدادهای سخت برای رنگ‌های لطیف‌تر و مداد رنگی‌های نرم برای رنگ‌های قوی‌تر استفاده می‌شوند.

تمرین

- ۱- ابتدا جدولی از روش‌های مختلف و دلخواه مداد رنگی تهیه کنید.
 - ۲- با چند رنگ محدود از موضوع طبیعت بی‌جان با ترکیب‌بندی دلخواه، کار کنید. (به روش لغزشی)
 - ۳- با روش لغزشی از یک عکس به‌عنوان موضوع استفاده کنید و نوسانات ملایم سایه روشن را عیناً در آن نشان دهید.
 - ۴- با روش لغزشی کار کنید و به فضای خالی، اهمیت بیشتری دهید. سفیدی‌های کاغذ حالتی خاص به کارها خواهد بخشید. همچنین می‌توانید با مقواهای رنگی این روش را تجربه کنید.
- سایه زنی یک طرفه با مداد رنگی: سایه‌زنی یک طرفه، رایج‌ترین نوع سایه‌زنی است. در این حالت، حرکت دست در جهت مایل راحت‌تر صورت می‌گیرد. البته می‌توان این نوع رنگ‌گذاری را از مایل به عمودی یا افقی تبدیل نمود. با کم و زیاد کردن فشار دست می‌توان میزان تیرگی و روشنایی رنگ را کنترل کرد.
- در رنگ‌آمیزی با مدادرنگی، لایه‌های رنگ روی هم قرار می‌گیرند و با هم مخلوط نمی‌شوند. برای رنگ‌آمیزی با مداد رنگی از رنگ‌های روشن‌تر کار را شروع می‌کنیم.

تصویر ۴۱-۱- مراحل کار از طبیعت بی‌جان با مداد رنگی

تصویر ۱-۴۲- استفاده از سایه زنی
چند طرفه برای سایه‌های زمینه. دقت
نمایید که فضای منفی زمینه، چطور
بر روی موضوع اصلی تأکید کرده است.

تصویر ۱-۴۳- گاهی پرداخت قسمتهایی از کار
و ساده گذاشتن قسمت‌های فرعی، باعث تمرکز
بر روی موضوع خواهد شد.

تصویر ۴۴-۱- دیوید هاکنی - تره‌ها - مداد رنگ روی مقوا - سایه‌زنی چند طرفه

برای به‌دست آوردن رنگ‌های فرعی می‌توان دو شبکه سایه‌زنی از رنگ‌های اصلی را با هم ترکیب نمود. ترکیب رنگ‌ها را می‌توان با قرار دادن دو شبکه هم جهت سایه‌زنی یا ترکیبی از شبکه‌هایی با جهت‌های مختلف به‌دست آورد. این روش اخیر را می‌توان «سایه‌زنی چند جهته» نامید. سایه‌زنی یک طرفه را در جهت شکل می‌توان تغییر داد و هر بار رنگ مورد نیاز را به آن افزود (تصویر ۲۸-۱).

تمرین

۱- با سایه‌زنی یک طرفه، ابتدا جسمی را نقاشی کنید. بهتر است از اجسام بی‌جان رنگی ساده مثل میوه‌ها و ... شروع کنید. این تمرین را ابتدا با تک رنگ و سپس با دو و سه رنگ انجام دهید. بهتر است نور از یک جهت در نظر گرفته شود، زیرا به این صورت، حجم اشیا و سایه‌های آن بهتر دیده می‌شود.

۲- یک میوه یا جسمی ساده را یک‌بار با سایه‌زنی و ترکیب شبکه‌های یک طرفه رنگی و بار دوم، با شبکه‌های چند طرفه نقاشی کنید.

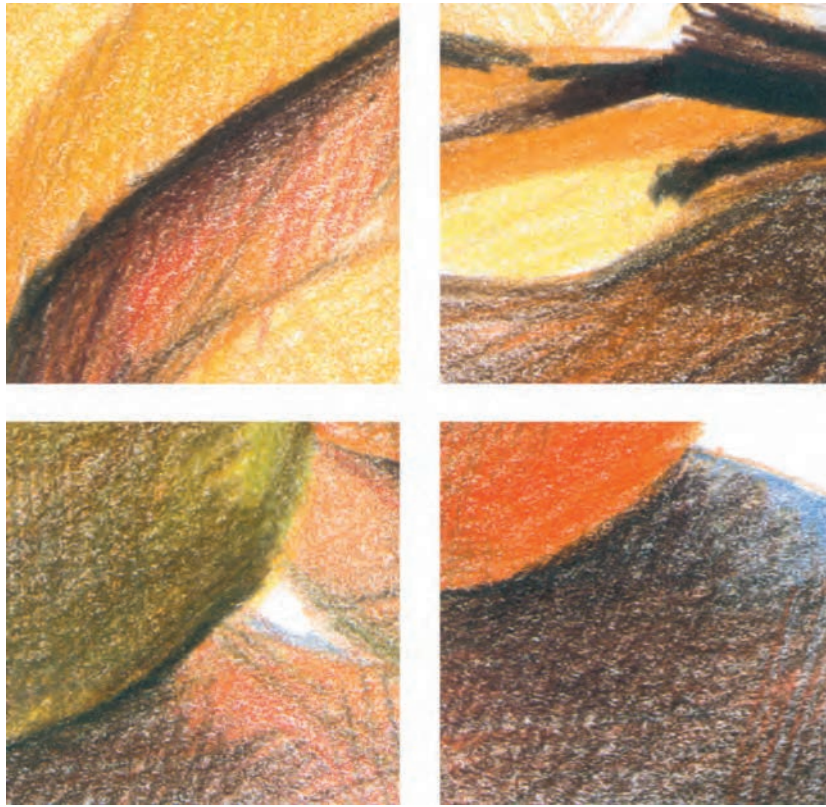
۳- جسم مورد نظر را یک‌بار با سایه‌زنی به صورت لطیف و بار دیگر، با هاشورهای پر قدرت نشان دهید.

۴- انواع سایه‌زنی‌هایی را که فراگرفته‌اید بر روی کاغذهای رنگی و کاغذهای باجنسیت و بافت‌های مختلف بیازمایید.

— روش‌های دیگر سایه‌زنی: با تلفیق روش‌هایی که گفته شد و همچنین شیوه‌های دیگر می‌توان به تنوع زیادی در کاربرد مدادرنگی دست یافت.

سایه‌زدن به وسیله خط‌خطی‌های نامنظم و یا کلافی شکل و یا استفاده از نقاط و دایره‌های رنگی و یا هاشورهای کوتاه و کاربرد روش‌های متنوع سایه‌زنی در جهت‌های مختلف با استفاده وسایل دیگر نظیر پاستل و یا آبرنگ و گواش، نتایج بهتری را به‌دست می‌دهد.

در کاربرد روش‌های مختلف، این نکته مهم است که برای دستیابی به یک کار منسجم و خوب باید مرتباً تمرین نمود.

تصویر ۴۵-۱- مراحل کار با مداد رنگ - سایه‌زنی از چند طرف

تمرین

- ۱- تعدادی از اشیاء را به صورتی دلخواه چیده، سپس با ترکیب چند روش سایه‌زنی، آن‌را نقاشی کنید.
- ۲- سایه‌زنی‌های مختلف را بر روی مقوای رنگی تجربه کنید.

۴-۱- شناخت روش‌های نقاشی از طبیعت بی‌جان با آبرنگ و گواش

آبرنگ مخلوطی از پودر رنگ، چسب و آب است.

آبرنگ‌های مرغوب از ترکیب پودرهای نرم رنگی و صمغ عربی و مقدار کمی گلیسرین، عسل و یا شکر به وجود می‌آید. این سه ماده اخیر، موجب حفظ رطوبت در رنگ می‌شوند و از خرد شدن آن جلوگیری می‌کنند. وجود گلیسرین در آبرنگ، مخلوط شدن رنگ در آب را تسهیل می‌کند. مواد دیگری نیز برای سیال بودن رنگ و همچنین جلوگیری از فساد در مخلوط آن به کار می‌رود.

گواش نیز، آبرنگ ماتیست که با اضافه کردن ماده پرکننده به پودر رنگ به دست می‌آید.

گواش را می‌توان به شیوه‌های رقیق و غلیظ به کار برد. روش رقیق گواش بسیار مشابه روش آبرنگ است.

آبرنگ و گواش به شیوه‌های مختلف به کار گرفته می‌شوند. قبل از بررسی روش‌های رایج در آبرنگ و گواش باید با امکانات آن و نیز کاربرد مختلف قلم‌مو، مقواها و ابزارهای دیگر آشنا شد.

در کاربرد آبرنگ و گواش به صورت رقیق، همواره باید به کیفیت و سیال بودن رنگ توجه کرد.

رنگ‌گذاری در شیوه رقیق گواش و آبرنگ بیشتر با رنگ روشن شروع و به رنگ‌های تیره ختم می‌شود. در شیوه لکه‌لکه که معمولاً مورد توجه امپرسیونیست‌هاست، رنگ‌ها به صورت همزمان به کار می‌رود. انواع قلم‌مو و کاغذها و مقواهای مختلف با نفوذپذیری‌های گوناگون، عملکرد این وسیله را تنوع می‌بخشند. امکانات این وسایل در عمل و طی تجربه، بهتر شناخته می‌شود.

— نقاشی از طبیعت بی‌جان با آبرنگ و گواش به شیوه رقیق: در این شیوه، برای شروع باید قلم‌موهایی را انتخاب کرد

که برای استفاده با آب ساخته شده‌اند. موهای این قلم‌موها یا از جنس طبیعی (موی سمور، گربه و یا حیوانات دیگر) است و یا از الیاف مصنوعی ساخته می‌شود. این موها و الیاف باید نازک، نرم و انعطاف‌پذیر باشند تا آب را به خوبی جذب کنند. این قلم‌موها به اشکال گرد و تخت در بازار موجودند. موی قلم‌موها، به هنگام خیس شدن نباید از هم باز شوند و این، یکی از راه‌های امتحان مرغوبیت قلم‌موهاست. هیچ‌گاه نباید قلم‌مو را تا دسته چوبی آن در آب فرو برد؛ چرا که آب، باعث شل شدن اتصال بین دسته و قسمت فلزی می‌شود. بعضی از قلم‌موها با تنه پلاستیکی و یا دسته تمام چوبی (مثل قلم‌موهای چینی) در بازار یافت می‌شوند. پس از انتخاب قلم‌موی مناسب نوبت به انتخاب کاغذ و یا مقوا می‌رسد.

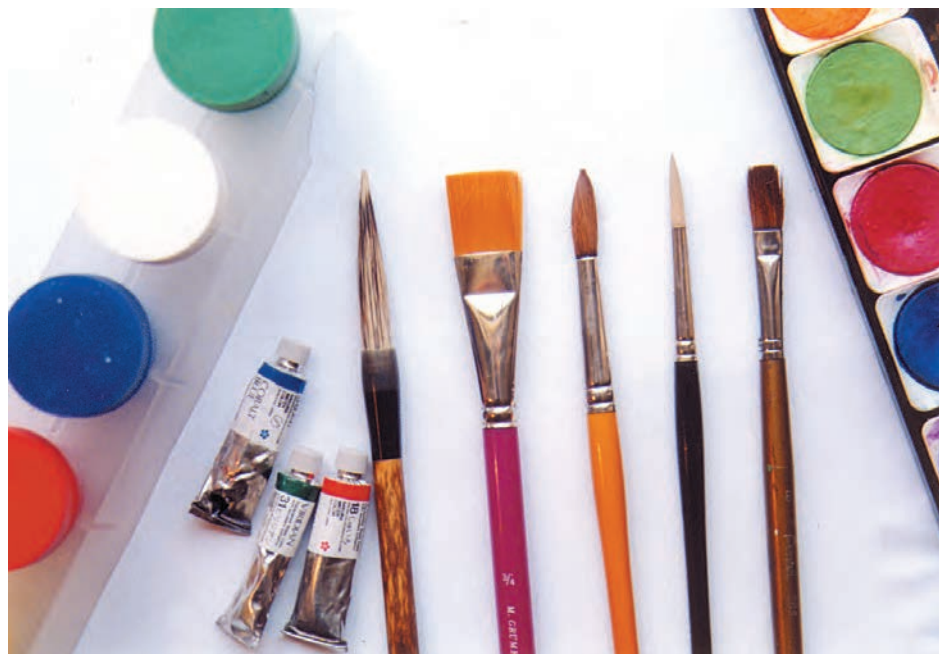
مقواهای آبرنگ نیز انواع مختلفی دارد و انواع دست‌ساز آن نیز که نفوذپذیری زیاد دارند، به کار می‌روند.

هر نوع مقوا یا کاغذ اثرپذیر، نتایج متفاوتی را در پی دارد. برای این که کاغذ یا مقوا در هنگام کار تاب بردارد بهتر است ابتدا هر دو طرف آن را خیس نمود و سپس بر روی فیبر قرار داد و اگر کاغذ چسب‌های کارتون در دسترس است، پس از خیس کردن کاغذ چسب، آن را دور تا دور کاغذ آبرنگ بر روی فیبر چسباند. در غیر این صورت می‌توان از پونز یا چسب‌های مخلوط شونده در آب، مثل چسب چوب، در حاشیه‌های کاغذ بهره گرفت. مقدار خشک شدن کاغذ بستگی به روش انتخاب شده دارد.

برای سفید ماندن کاغذ، در این روش می‌توان از مواد پوشاننده (ماسک‌ها) استفاده نمود. یکی از ماسک‌های مایع «میسکیت»

است که آن را با «ترلینگ پرگار» و یا با آغستن قلم‌مو به مایع ظرفشویی، قبل از به کار بردن میسکیت، به کار می‌برند.

میسکیت، پس از خشک شدن به صورت چسب لاستیکی درمی آید که می توان به وسیله دست یا پاکن زدن آن را برداشت. میسکیت خشک شده در هنگام کار آبرنگ یا گواش، نسبت به آب نفوذناپذیر است. همین حالت و حالت چسبی آن، اگر قلم مو را با مایع ظرفشویی آغشته نکنیم باعث خراب شدن قلم مو می گردد. از نوار چسب های مختلف و مداد شمعی سفید و یا رنگی و نیز خود شمع، می توان برای نفوذناپذیر کردن کاغذ و ایجاد بافت استفاده نمود. اگر بخواهیم نقاشی، شفافیت خود را حفظ کند، نباید لایه های رنگی را بیشتر از دو یا سه بار روی هم گذاشت.

تصویر ۴۶-۱- نمونه ای از وسایل کار با آبرنگ و گواش - قلم موها با انواع موهای نرم و زبر، اثر گذاری های مختلفی دارند.

تصویر ۱-۴۷

تصویر ۱-۴۸

تصاویر ۱-۴۷ و ۱-۴۸- گواش به شیوه رقیق: در این شیوه، پس از انتخاب ترکیب بندی مناسب و زاویه دید، از رنگ های کم رنگ تر شروع می کنیم. قلم مو را نیز از درجات پهن تر انتخاب می کنیم و به تدریج برای ظریف کاری ها از قلم موهای ریزتر کمک می گیریم.

تصویر ۱-۴۹

تصویر ۱-۵۰

تصاویر ۱-۴۹ و ۱-۵۰ می‌توان شیوه‌تر و شیوه‌خشک‌گواش را با هم به کار برد. در شیوه‌رقیق، لکه‌های آبی به جذاب‌تر شدن کار کمک می‌کند. با تار کردن چشم، این لکه‌ها را می‌توان به ذهن سپرد و رنگ‌های غالب را تشخیص داد.
 — ساده کردن سطوح رنگی کمک می‌کند تا از کلیت اثر به جزئیات برسیم و کار، ساده‌تر و سریع‌تر انجام گیرد.

تصویر ۱-۵۱

تصویر ۱-۵۲

تصویر ۱-۵۳

تصاویر ۱-۵۱، ۱-۵۲ و ۱-۵۳ برای جزییات، از قلم موی ریز استفاده می‌کنیم. باید دقت نمود که روشن‌ترین و تیره‌ترین رنگ را در آخرین مرحله اضافه کنیم. کاربرد قلم مو در این مرحله بسیار مهم است.

تصویر ۵۴-۱- شیوه رقیق گواش با شیوه آبرنگ مشابهت‌هایی دارد. در کار با آبرنگ، معمولاً از رنگ سفید استفاده نمی‌شود و سفیدی کاغذ این نقش را ایفا می‌کند. شیوه رقیق را با گذاشتن بیشتر رنگ می‌توان به شیوه غلیظ رساند؛ می‌توان قسمت‌هایی از کار (معمولاً پس‌زمینه) را رقیق و موضوع اصلی را به شیوه غلیظ رنگ آمیزی نمود. رنگ‌های مکمل و ترکیبی را اول بر روی پالت ترکیب نموده، سپس روی کاغذ منتقل نمایید. این عمل باعث می‌شود که رنگ‌ها شفاف مانده، درصد اشتباه کاهش گیرد. در شیوه آب رنگ این مسئله بسیار مهم است و نباید رنگ‌ها را بیش از سه بار روی هم قرار داد.

تمرین

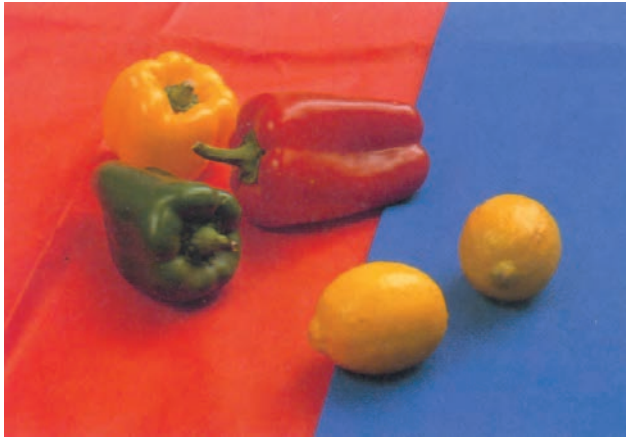
ترکیبی از اجسام بی‌جان را با جنسیت‌های مختلف بچینید و آن‌را با روش گواش رقیق یا آبرنگ کار کنید. ابتدا کار را از رنگ‌های روشن شروع کرده، به ترتیب با رنگ‌های تیره‌تر آن را تمام کنید. دقت کنید که رنگ‌ها به صورت غلیظ بر روی هم انباشته نشود.

— نقاشی از طبیعت بی‌جان با گواش به شیوه غلیظ: گواش را می‌توان با شیوه غلیظ نیز به کار برد. در این روش، رنگ‌ها را می‌توان به شیوه هم‌جواری یا روی هم مورد استفاده قرار داد. در روش هم‌جواری رنگ‌ها با تفکیک، در کنار هم قرار می‌گیرند. نتیجه کار چیزی شبیه موزائیک می‌شود. رنگ‌های تیره و روشن، سرد و گرم، شفاف و مات، بر مبنای موضوع جای خود را در صفحه اشغال می‌کند.

در روش دیگر، رنگ‌ها را می‌توان روی هم نیز قرار داد. این کار نباید بیش از حد صورت گیرد، چرا که باعث ترک خوردن سطح رنگ می‌گردد. در روش‌های گواش مثل آبرنگ بهتر است کار را از رنگ‌های روشن به تیره انجام داد. گفتنی است که در این روش، می‌توان از رنگ‌های تیره به روشن نیز کار کرد، به شرط آن‌که رنگ‌های زیرین باعث چرک شدن رنگ رویی نشود. با کار مداوم و تجربه می‌توانید در این شیوه به مهارت بیشتری دست یابید.

تصویر ۱-۵۵

تصویر ۱-۵۶

تصویر ۱-۵۷

تصویر ۱-۵۸

تصاویر ۱-۵۵، ۱-۵۶، ۱-۵۷، و ۱-۵۸ - مراحل کار با گواش به شیوه لکه گذاری

تصویر ۱-۵۹

تصویر ۱-۶۰

تصویر ۱-۶۱

تصاویر ۱-۵۹، ۱-۶۰ و ۱-۶۱-زمینه را می‌توان با قلم موی پهن تر رنگ آمیزی نمود.

تصویر ۶۲-۱- تقابل تیرگی‌ها، روشنی‌ها و رنگ آمیزی به شیوه لکه‌گذاری

تصویر ۶۳-۱- کنترل ترکیب‌بندی به وسیله تقسیم عناصر و لکه‌های تیره و روشن

تمرین

- ۱- از یک موضوع طبیعت بی جان با رنگ‌های رقیق شروع کنید و سپس با رنگ‌های غلیظ، قسمت‌هایی از آن را بپوشانید.
 - ۲- به روش هم‌جواری با تفکیک رنگ، از یک موضوع طبیعت بی جان نقاشی کنید.
 - ۳- با روشی غلیظ، از جنسیت‌های مختلف نقاشی کنید.
 - ۴- با مخلوط کردن رنگ سفید و هم‌تنالیه کردن رنگ‌ها (بدون تضاد تیره و روشن) از یک موضوع طبیعت بی جان نقاشی کنید. نتیجه کار ملایم و لطیف خواهد شد.
 - ۵- از یک موضوع طبیعت بی جان نقاشی کنید. یک بار، تمرکز موضوع را بر روی یک جسم روشن و بار دیگر، همان کار را با جسم تیره انجام دهید. در این روش، می‌توان زمینه را تیره و موضوعات را روشن گرفت یا برعکس آن عمل کرد.
- روش‌های دیگر رنگ‌آمیزی گواش: روش‌های مختلف گواش را می‌توان با هم تلفیق کرد. همچنین، با قلم‌موهای زبر، ابر، پارچه‌های مختلف و توری، کاغذ مجاله شده، پاشیدن رنگ به وسیله مسواک، قلم‌مو یا فوتک، بافت‌های متنوعی را می‌توان به وجود آورد.
- با کلیشه کردن یک نقش یا شکل به وسیله مقوّا یا فیلم رادیولوژی یا وسایل دیگر می‌توان یک شکل را تکرار کرد. همچنین می‌توان از مهرهای چوبی یا لاستیکی و یا در صورت دسترسی نداشتن به این وسایل از بریدن شکل بر روی برشی از سیب‌زمینی و به کار بردن آن به جای مهر استفاده نمود.

تمرین

- ترکیبی از طبیعت بی جان را در نظر گرفته، آن را به روش دلخواه رنگ‌آمیزی کنید. می‌توانید از تلفیق مداد رنگی و پاستل، پس از خشک شدن گواش نیز استفاده نمایید.

تصویر ۶۴-۱- طبیعت بی جان اثر پیت موندریان - در این اثر به نقش خطوط و سطوح بیشتر توجه شده

تصویر ۶۵-۱- در این تصویر که روابط خطوط از طبیعت بی جان تصویر ۶۴-۱ می باشد این روابط انتزاعی تر شده و بر روی پیوند خطوط عمودی و افقی و مایل و منحنی تأکید شده است.